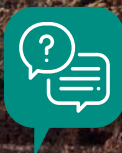

Derīgo izrakteņu novērtēšana un atzišana bilancē

Uzņēmumam pieder derīgo izrakteņu atradne un iegūta licence derīgo izrakteņu ieguvei — izrakteņu veids un ieguves limita apjoms. Uzņēmums veic atradnes apsaimniekošanu. Derīgo izrakteņu ieguves apjomu ir nepieciešams uzskaitīt bilancē.

1. Kā novērtēt derīgo izrakteņu apjomu, kādi varētu būt novērtēšanas paņēmieni, ja uzņēmums nevēlas izmantot vērtēšanas pakalpojumu?
2. Kā grāmatot derīgo izrakteņu novērtējumu bilancē?

ATBILDE

Sākotnēji autors vēlas uzsvērt, ka atbilde tiek sniegta atbilstoši normatīvajiem aktiem, kas ir piemērojami 2021. pārskata gadā. Būtiskas izmaiņas, sākot ar 2022. pārskata gadu, nav paredzētas.

Lasītājas situācijas aprakstā tas nav konkrēti minēts, tomēr autors pēc tā, ka uzņēmumam derīgos izrakteņus ir nepieciešams atzīt bilancē, secina, ka uzņēmums nodarbojas ne tikai ar šo derīgo izrakteņu ieguvei, bet arī ar to tirdzniecību, līdz ar to autora ieskatos šajā gadījumā iegūtos derīgos izrakteņus var klasificēt kā pašu ražotus (iegūtus) krājumus jeb gatavo produkciju un atzīt tos bilances postenī «Gatavie ražojumi un preces pārdošanai».

Atbilde uz 1. jautājumu

Sākotnēji būtu nepieciešams novērtēt iegūto derīgo izrakteņu apjomu naturālās mērvienībās. Ņemot vērā, ka situācijas aprakstā nav minēti konkrēti derīgie izrakteņi, autors nevar sniegt piemēru naturālajām mērvienībām, bet pieļauj, ka tā varētu būt kāda no svara naturālajām mērvienībām, piemēram, kilogrami vai tonnas. Derīgo izrakteņu apjomu naturālās mērvienībās uzskaites vajadzībām uzņēmums var noteikt pats, piemēram, nosverot tos. Papildus autors ieteiktu šos derīgos izrakteņus grāmatvedības uzskaitē uzskaitīt tādā mērvienībā, kāda ir noteikta licencē par derīgo izrakteņu ieguvei.

Nākamais solis pēc apjoma noteikšanas naturālās mērvienībās ir

derīgo izrakteņu uzskaites vērtības noteikšana eiro izteiksmē. Ņemot vērā, ka autors iesaka iegūtos derīgos izrakteņus klasificēt kā pašu ražotus (iegūtus) krājumus, šajā gadījumā iegūto derīgo izrakteņu uzskaites vērtība būtu jānosaka pēc krājumu ražošanas pašizmaksas principa. 2015. gada 22. decembra MK noteikumu Nr. 775 «Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likuma piemērošanas noteikumi» 208. punktā noteikts: «Krājumu ražošanas pašizmaksā iekļauj izejvielu, pamatmateriālu un palīgmateriālu iegādes izmaksas un citus izdevumus, piemēram, tiešās darbaspēka izmaksas (darbinieku darba algas un ar šīm algām saistītās valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas), transportēšanas, pārkraušanas vai citas izmaksas, kas tieši saistītas ar attiecīgo krājumu vienību ražošanu vai izgatavošanu.»¹ No iepriekš minētā ir secināms, ka derīgo izrakteņu uzskaites vērtība ir nosakāma pēc krājumu ražošanas pašizmaksas principa, kurā tiek iekļautas normatīvajos aktos atļautās iekļaujamās izmaksas. Svarīgi piebilst, ka uzņēmumam iekšēji ir jānosaka kārtība, kādā veidā tiek noteikta ražošanas pašizmaksa, kādas izmaksas un kādā apmērā ir iekļaujamās ražošanas pašizmaksā. Autors uzskata, ka

uzņēmumam šādam nolūkam būtu nepieciešams sagatavot iekšējo normatīvo aktu — noteikumus par derīgo izrakteņu pašizmaksas noteikšanu un uzskaiti. Tāpat nevajadzētu aizmirst, ka šādu iekšējo normatīvo aktu jeb grāmatvedības organizācijas dokumentu nepieciešamību nosaka Grāmatvedības likums un 2003. gada 21. oktobra MK noteikumu Nr. 585 «Noteikumi par grāmatvedības kārtošanu un organizāciju» 41.1. punkta 3. apakšpunkts — «grāmatvedības politika — attiecīgo saimniecisko darījumu, faktu, notikumu un finanšu pārskata posteņu uzskaites, novērtēšanas un atspoguļošanas principi, metodes un noteikumi (piemēram, pamatlīdzekļu un ieguldījuma īpašumu novērtēšanas vai nolietojuma aprēķināšanas metodes, debitoru parādu vai krājumu atlikumu novērtēšanas metodes, aizņēmuma procentu un soda naudas uzskaites un atspoguļošanas principi, uzkrājumu veidošanas noteikumi, metodes, kas tiek izmantotas peļņas vai zaudējumu vai naudas plūsmas atspoguļošanai finanšu pārskatā).»²

Atbilde uz 2. jautājumu

Sākotnēji uzņēmumam būtu nepieciešams izveidot analītisko uzskaiti iegūto derīgo izrakteņu

1 2015. gada 22. decembra MK noteikumi Nr. 775 «Gada pārskatu un konsolidēto gada pārskatu likuma piemērošanas noteikumi». Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/278844-gada-parskatu-un-konsolideto-gada-parskatu-likuma-piemerosanas-noteikumi>

2 2003. gada 21. oktobra MK noteikumi Nr. 585 «Noteikumi par grāmatvedības kārtošanu un organizāciju». Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/80418-noteikumi-par-gramatvedibas-kartosanu-un-organizaciju>

PVN deklarācijas brīdinājums

Kā pareizi atspoguļot PVN deklarācijā iegādātos un pārdotos Covid-19 testus ar samazināto PVN likmi 0%? Kā noteikts MK noteikumos Nr. 40, minēto preču pircējam darījums PVN deklarācijā nav jāuzrāda. Preču pārdevējam jāuzrāda PVN deklarācijas 43. rindā un darījums jāatšifrē arī PVN 1 pārskata 3. daļā. Bet, kad norādām preces pārdošanu 43. rindā, tiek rakstīts brīdinājums: **PVN 43. rinda. Norādītā vērtība neatbilst pēc formulas $44 + 45 + 45.1 + 46 + 47 + 48 + 48^1$.** Vai šim brīdinājumam nepievērst uzmanību?

ATBILDE

15.01.2013. MK noteikumu Nr. 40 «Noteikumi par pievienotās vērtības nodokļa deklarācijām» 17.5. punktā ir noteikts, ka deklarācijas 43. rindā norāda ar nodokļa 0 procentu likmi apliekamo darījumu vērtību, tajā iekļaujot arī 44., 45., 45.¹, 46., 47., 48. un 48.¹ rindā norādīto darījumu vērtību, un ar nodokļa samazināto likmi 0 procentu apmērā apliekamo darījumu vērtību. Līdz ar to var būt situācija, ka 43. rindas summa ir lielāka nekā 44. līdz 48.¹ rindu kopsumma. Brīdinājums, kurš ir oranžā krāsā, informē nodokļu maksātāju, bet atļauj iesniegt deklarāciju. ■

ILVIJA OZOLIŅA

OTO KRISTIĀNS ABRAMS

kustības uzskaitē. Analītisko reģistru var nodrošināt gan grāmatvedības datorprogramma, gan uzņēmums var to veidot pats, piemēram, patentētā *Microsoft Excel* izklājlapas failā (XLSX).

Derīgo izrakteņu uzskaites grāmatojumi ir atkarīgi no tā, kāda krājumu uzskaites metode tiek pielietota uzņēmumā — nepārtrauktās inventarizācijas metode vai periodiskās inventarizācijas metode. Nepārtrauktās inventarizācijas metodes būtība paredz to, ka tiek veikta sistemātiska krājumu kustības uzskaitē grāmatvedības uzskaites reģistros. Krājumu uzskaites bilances kontos tiek iegrāmatota visa krājumu kustība. Periodiskās inventarizācijas metodes būtība paredz to, ka visas pārskata periodā ar krājumiem saistītās izmaksas tiek grāmatotas izmaksu operāciju kontos un krājumu bilances uzskaites kontos nenotiek izmaiņas. Pārskata perioda beigās tiek veikta krājumu inventarizācija, pēc kuras rezultātiem tiek noteikts krājumu uzskaites konta atlikums pārskata perioda beigās.

Tāpat nevajadzētu aizmirst, ka peļņas vai zaudējumu aprēķinā ir jāuzrāda visas pārdotās produkcijas ražošanas izmaksas, bet tajā nedrīkst uzrādīt saražotās, bet vēl nepārdotās produkcijas izmaksas. Līdz ar to vispirms ir nepieciešams visas ražošanas izmaksas norakstīt izmaksu operāciju kontos, bet pārskata perioda beigās izmaksu summu korigēt atbilstoši gatavās produkcijas krājumu izmaiņām.

Ja uzņēmums lieto **nepārtrauktās inventarizācijas metodi**, tad ir veicami šādi grāmatojumi:

Nr.	Saimnieciskā operācija	Debets	Kredīts
1.	legūts derīgais izraktenis, atzīta tā vērtība ražošanas pašizmaksā	Gatavā produkcija (bilances konts)	Gatavās produkcijas vērtības izmaiņas (operāciju konts)
2.	Norakstīta izmaksās pārdotā derīgā izrakteņa pašizmaksa	Gatavās produkcijas vērtības izmaiņas (operāciju konts)	Gatavā produkcija (bilances konts)

Ja uzņēmums lieto **periodiskās inventarizācijas metodi**, tad ir veicami šādi grāmatojumi:

Nr.	Saimnieciskā operācija	Debets	Kredīts
1.	Pārskata periodā visas ar derīgā izrakteņa iegūšanu saistītās izmaksas tiek atzītas izmaksu operāciju kontos	Izmaksas (operāciju konts)	Norēķini ar piegādātājiem; norēķini par darba algu u.tml. (bilances konti)
2.1.	Pielietojot periodiskās inventarizācijas metodi, pārskata perioda beigās inventarizācijā konstatēts, ka gatavās produkcijas atlikums ir lielāks nekā pārskata perioda sākumā	Gatavā produkcija (bilances konts)	Gatavās produkcijas vērtības izmaiņas (operāciju konts)
2.2.	Pielietojot periodiskās inventarizācijas metodi, pārskata perioda beigās inventarizācijā konstatēts, ka gatavās produkcijas atlikums ir mazāks nekā pārskata perioda sākumā	Gatavās produkcijas vērtības izmaiņas (operāciju konts)	Gatavā produkcija (bilances konts)

Autora ieskatos parocīgāka būtu periodiskās inventarizācijas metode. Jebkurā gadījumā autors atkārtoti vēlas uzsvērt, ka konkrētai kārtībai, kāda tiek lietota uzņēmumā krājumu kustības uzskaitē un krājumu

uzskaites vērtības noteikšanai, ir jābūt noteiktai uzņēmuma iekšējā normatīvajā aktā — grāmatvedības politikā, kā tas noteikts Grāmatvedības likuma 1. panta pirmās daļas 5. punktā. ■